

En dronnings utfordringer gjennom 150 år

Yngve Nilsen

Life and experiment. The history of modern physiology in Scandinavia

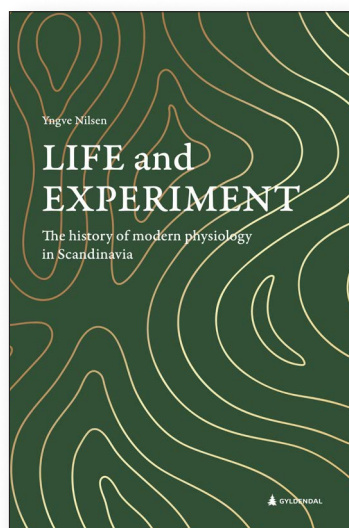
Oslo: Gyldendal, 2023

212 s.

ISBN 978-82-05-58844-4

Michael 2024; 21: 262–263

doi: 10.5617/michael.11450

Historikeren Yngve Nilsen har skrevet historien om skandinavisk fysiologi. *The queen of natural sciences* følges fra midten av det 19. århundret inn i det 21. århundret. Som om ikke det er utfordrende nok, forventer oppdragsgiver og finansør *Nordisk förening för fysiologi* sin plass i boken. Følgen er at forfatteren rir tre hester: faget, organisasjonen og tidsskriftet *Acta Physiologica*. Når han bare har 200 sider til rådighet, blir dette krevende. Hvorfor avgrense til nordisk fysiologi? Jo, fordi det er foreningens bestilling. Lite tyder på at utviklingen i Norden har skilt seg fra den vestlige verden. Foreningen er sannsynligvis godt fornøyd med den brede og grundige omtalen av forening og tidsskrift. Min vurdering er at det bidrar til brudd i flyten og mange gjentakelser. Faget taper.

Men for et fag! Det sier en del å minne om at det korrekte navnet for nobelprisen i medisin er *nobelprisen i fysiologi eller medisin*. I mer enn 75 år var fysiologi preget av nært skandinavisk samarbeid. Beskrivelsen av utviklingen av faget på 1800-tallet er særlig interessant og velskrevet. Utviklingen tok fart i Sverige og Danmark mens norsk forskning haltet etter. Utfordringene kom i tre bølger. Først kom kampen om res-

surser for å bygge faget. Både i Sverige og Danmark ble betydelige midler stilt til rådighet fra private kilder. Fra 1960-årene knaket faget i sammenføyningene fordi flere subdisipliner brøt ut av folden og laget sine egne foreninger, som nevrofysiologi, muskelfysiologi, nyrefysiologi, kardiovaskulær fysiologi og zoofysiologi. Beklagelsene over fagets oppløsning er krokodilletårer. Den svimlende vitenutvidelsen knuste moderfagets grenser, og større anerkjennelse kan ikke et fag få. Den foreløpig siste bølgen av utfordringer er representert ved molekylærbiologien og molekylærgenetikken som vokste nærmest eksponentielt etter 1980. Står vi overfor et paradigmeskifte som vil lede til fagets død? Neppe, fysiologi er en integrerende vitenskap der alt verktøy, inkludert molekylærbiologien, kan tas i bruk for å sikre en holistisk tilnærming til organers fysiologi, som var fagets historiske røtter.

Forfatteren omtaler enkeltpersoners innsats helt frem til Moser-familiens nobelpris. Han røper ikke kriteriene for å bli nevnt i boken. Sikkert klokt, og i det store og hele synes jeg valgene er rimelig gode. Professor Bjarne Waaler (1925–2007) som i 1960-årene bygde opp et fag i ruiner til et institutt med betydelig tyngde, blir omtalt som den store kraften han var.

Det mest interessante ved dette prosjektet er den eventyrlige fagutviklingen som kontinuerlig endrer fagets kurs og innhold. Forfatteren lykkes godt i å få dette frem, og boken anbefales for leger, psykologer og biologer med interesse for vitenskapshistorie. Min vesentligste innvending er at kontinuiteten i presentasjonen kunne blitt bedre om ikke omtalen av forening og tidsskrift stadig skal presses inn. *Nordisk förening för fysiologi* ble stiftet i 1925 og var fra starten en viktig arrangør av nordiske møter. Et særtrekk er at foreningen eier *Acta Physiologica*. Et taktskifte oppsto da man internasjonaliserte tidsskriftet. I dag har tidsskriftet høy anseelse og er en gullgruve for foreningen. En smule ironisk er det kanskje at tidsskriftets oppgivelse av sin skandinaviske profil gjorde finansieringen av denne boken mulig.

Stein A. Evensen

s.a.evensen@medisin.uio.no

Stein A. Evensen er professor emeritus og tidligere overlege i indremedisin ved Rikshospitalet.